

Katarzyna Węgorowska

O IMIONACH NA ZIEMI CHOSZCZEŃSKIEJ W WOJEWÓDZTWIE GORZOWSKIM

Imię (od łac. *nomen* — imię, nazwa) — nazwa nadawana osobom w celu jej identyfikacji w najbliższym środowisku, przede wszystkim w rodzinie¹; miano osobiste, które nadaje się noworodkowi².

Takie definicje podają źródła, których autorzy rozpatrują problemy związane z antroponimią — nauką o nazwach osobowych, imionach, nazwiskach, przezwiskach, przydomkach.

Imiona, podobnie jak nazwiska, pomagają w rozpoznawaniu określonej osoby w rodzinie, wśród znajomych, w grupach, których członkowie znają się bezpośrednio lub pośrednio (np. ze słyszenia). Historia nadawania imion jest dłuższa niż dzieje nazwisk. Dowodzą tego najstarsze zapiski, legendy, podania, kroniki. To właśnie imię stanowiło nazwę pierwotną (poświadczają to liczne dokumenty).

Jak zauważają językoznawcy, imię zachowuje pewien charakter osobisty, rodzimy, prymarny. Jego różne warianty: *Kasia, Kaja, Kajka, Katarzyna, Kacha, Kaśka* pozwalają określić stosunek emocjonalny do nosiciela danego imienia.

Nazwisku przypisuje się bardziej urzędową, społeczną funkcję. Jest ono nacechowane oficjalnością.

O prymarnej funkcji imion świadczy fakt, że nadawanie ich związane było z pewnymi czynnościami, rytuałami, obrzędami. Potwierdza to tezę, iż nazwanie pewnym imieniem wymagało starannego przygotowania, przemyślanego doboru. Wybierano i tworzone głównie imiona nacechowane optywicznie-pozytywnie, które oddawały charakter danej osoby — dobro, waleczność, sławę (*Bronisław, Stanisław*), chroniły ją przed złymi mocami i pomagały w trudach codziennego życia. „W pierwotnych społeczeństwach totemicznych imię było utożsamiane z konkretną fizyczną osobą jego nosiciela i ginęło wraz z jego śmiercią”³. Spełniało ono wówczas funkcję nazwy jednostkowej, mającej największy stopień „osobistości”.

¹ *Encyklopedia języka polskiego*. Wrocław 1992, s. 123.

² W. D o r o s z e w s k i, *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1958-1960, t. III, s. 171.

³ S. D u b i s z, *Między nowymi a dawnymi laty. Eseje o języku*, Warszawa 1988, s. 221.

W kulturze słowiańskiej, podobnie jak w innych formacjach kulturowych, nadawanie i używanie imion regulowane było systemem norm i obrzędów związanych z religią.

Kiedy dziś zwracamy uwagę na szyk zachowany w zapisie 1. imię, 2. nazwisko, zgodny z regułą poprawnościową, musimy uświadomić sobie tę pierwotną, prymarną funkcję imienia.

We współczesnej polszczyźnie zaskakują nas różnego rodzaju imiona będące zapożyczeniami, które nie bardzo odpowiadają naszej kulturze imienniczej (np. *Patryk, Andżela, Adrian, Beatrycze*). Obserwuje się jednak tendencję do nadawania imion, które na stałe weszły do naszej słowiańskiej tradycji; mimo iż często przejęte są z greki, łaciny, języka hebrajskiego, traktuje się je jako stare, piękne nazwy.

O takim „renesansie imienniczym” świadczą badania przeprowadzone na ziemi choszczeńskiej w województwie gorzowskim.

Analizą objętych zostało 1000 uczniów choszczeńskiego Zespołu Szkół, urodzonych w latach 1975-1981. O ich doborze zdecydował fakt, że uczniowie ci pochodzą z Choszczna i jego okolic (Sławęcina, Kołek, Brzezin, Oraczewic, Pakości), stanowią więc grupę reprezentatywną dla rejonu choszczeńskiego. W celu przeprowadzenia pełnej analizy zebranego materiału przygotowano pytania do młodzieży — nosicieli imion i ich rodziców. Dotyczyły one wyboru imienia i jego etymologii.

Wśród czynników wpływających na wybór imienia przez rodziców znalazły się: 1) tradycja rodzinna (rodzice nadali imię babci, dziadka, matki, ojca); 2) dzień urodzin (dziecko otrzymało imię „przyniesione z kalendarza”); 3) imiona świętych (wybierają je rodzice przywiązani do tradycji religijnej); 4) literatura, film, telewizja, popularne postacie z życia publicznego.

W toku przeprowadzonych badań zauważono również, że rodzice pochodzący ze wsi nadawali swojemu dziecku imię „modne”: *Sonia, Sandra, Patryk*. Imiona tradycyjne: *Katarzyna, Piotr* i imiona „literackie”: *Winicjusz, Ligia, Jurand* są charakterystyczne dla młodzieży z rodzin inteligenckich.

Zebrany materiał pozwolił na ustalenie listy najbardziej popularnych imion w mieście i gminie Choszczno: *Agnieszka* (70 imion w badanej populacji), *Anna* (56), *Małgorzata* (40), *Magdalena* (39), *Katarzyna* (38), *Monika* (36), *Marta* (34), *Marcin* (28), *Aleksandra* (28), *Tomasz* (27), *Izabela* (24), *Piotr, Ewa* (23); *Edyta, Justyna* (22); *Sylvia, Iwona, Paweł* (21); *Radosław, Aneta* (20); *Rafał, Damian, Daniel, Dorota* (10); *Łukasz, Ewelina, Beata* (9); *Barbara, Elżbieta, Krzysztof, Robert, Marlena* (8); *Wioletta, Jacek, Mariusz, Artur, Jolanta, Marek* (7); *Marzena, Michał, Sławomir, Przemysław, Renata, Adam, Adrianna, Aldona, Anita* (6); *Dominika, Agata, Kamila, Sebastian, Grzegorz* (5); *Seweryn, Wojciech, Janusz, Lidia, Konrad, Emilia, Bartosz, Elżbieta, Alicja, Alina, Andrzej* (4); *Rita, Jarosław, Julita, Jakub, Kinga, Urszula, Jowita, Paulina, Hanna, Ilona, Dawid, Dariusz, Elwira, Arkadiusz, Patrycja, Dominik, Mirella, Krystian, Mirosław, Luiza, Maciej,*

Aleksander, Aleksandra, Regina (3); *Remigiusz, Józef* (2); *Winicjusz, Wincenty, Waldemar, Walenty, Weronika, Wiesława, Wiktoria, Zuzanna, Zbigniew, Zdzisław, Zdzisława, Teresa, Stanisława, Stanisław, Sara, Sandra, Samanta, Sabina, Róża, Debora, Eunice, Roma, Romana, Roland, Fabian, Patryk, Paulina, Barbara, Patrycjusz, Michał, Jurand, Danuta, Olimpia, Olga, Oksana, Nina, Lena, Nela, Natasza, Natalia, Mieszko, Dobiesław, Milena, Mieczysław, Maja, Malwina, Margareta, Maria, Mariola, Mateusz, Linda, Ligia, Lesław, Karolina, Karina, Karol, Jerzy, Jadwiga, Gabriela, Gerard, Estera, Ernest, Emanuel, Edward, Cezary, Bogusława, Bogdan, Błażej, Bernadeta, Beatrycja, Bartłomiej, Antonina, Mieczysław, Aniela, Andżelika, Afrodyta, Adrian, Ada, Greta, Filip, Zofia, Kornelia, Bolesław, Kazimierz, Sławomir* (1). Pozostałe pojedynczo odnotowane imiona zawarto w dalszej części artykułu.

Na tej podstawie można mówić o modzie imienniczej w mieście i gminie Choszczno. Najpopularniejszymi imionami w badanej populacji są *Agnieszka* i *Marcin*.

O ile z uzasadnieniem wyboru imienia swojego dziecka rodzice nie mieli większego problemu, trudności sprawiało im wyjaśnienie etymologii danej nazwy. Badana młodzież potrafiła natomiast wyjaśnić genezę, znaczenie, właściwości noszonych przez siebie imion. Wpłynęły na to z pewnością czytane publikacje, opracowania interpretujące zagadnienia związane z modą imienniczą oraz udział w cyklu lekcji „Historia mojego imienia”.

Nie wszyscy jednak są zadowoleni z imienia, które nadali im rodzice. Uczniowie negatywnie odnoszą się do imion typu: *Emanuel, Linda, Beatrycja, Krystian*. W ich odczuciu nazwy te są „mało polskie”. Woleliby, jak mówią, nosić „normalne” imiona: *Stanisław, Kasia, Zosia*.

Biorąc pod uwagę pochodzenie odnotowanych imion można wśród nich wyróżnić:

1) imiona z łacińskim (rzymskim) rodowodem:

Adrian (Adrianus) ‘pochodzący z nad morza z miasta (H)adria’;

Adrianna ‘mocja imienia *Adrian*’;

Angelika, Andżelika (Angelika) ‘anielska’;

Antoni (Antoninus) ‘nazwa rodu rzymskiego Antoniuszów’; ‘wybitny, wspaniały, doskonały’; to także imię dwóch świętych: Antoniego Egipcjanina, Antoniego Padewskiego — franciszkanina, pomagającego w odnalezieniu rzeczy zaginionych;

Antonina ‘mocja imienia *Antoni*’;

Barbara (z gr. *barbaros*, z łac. *barbarus*) ‘nie mówiący po grecku, nie rozumiejący po grecku, mówiący „bar/bar”, obcy, cudzoziemski, barbarzyński, barbarzynka’; imię popularne w Polsce od XV w., najbardziej w XVI-XVII w., jedno z najczęstszych w XX w. pod wpływem „Hajduczka” — Basi Jeziorowskiej z *Pana Wołodyjowskiego* H. Sienkiewicza;

Beata (Beatus, Beata) ‘szczęśliwa’;

Beatrycja (Beatrix) ‘przynosząca szczęście’; imię postaci literackich;
Błażej (Blaesus) ‘mówiący niewyraźnie, sepleniący, jąkający się’;
Cezary (Caesar) ‘od przydomku rodu rzymskiego, długowłosy, włochaty’;
 według etymologii ludowej imię to pochodzi od *caesus (matris utero)* ‘wycięty (z łona matki)’ od *caedere* ‘(wy)ciąć’;

Damian (Damianus z gr. Damios) — imię związane ze starożytną boginią łowów *Dianą*, pożyczka z gr. *damianos* ‘pogromca, poskromiciel’;

Dominik (Dominicus) ‘należący do Pana, do Boga’; imię świętego;

Dominika ‘mocja imienia Dominik’ (zmiana paradygmatu fleksyjnego);

Emilia (Aemilus) od nazwy rodu rzymskiego, *aemulus* ‘rywal, złośnik, zazdrośnik’;

Fabian (Fabianus) ‘nazwa rodu rzymskiego’, od apelatywu *faba* ‘bób’;

Julia (gens Julia) — imię kilku starożytnych Rzymianek z rodu julijskiego, jednego z najznakomitszych rodów patrycjuszowskich;

Julita ‘przekształcenie imienia *Julia*’;

Jurand (jur + and) ‘bohater *Krzyżaków* H. Sienkiewicza’; imię utworzone od *ius jurandum* ‘zaprzysiężony, związany przysięgą’;

Justyna (Justinus) ‘należący do rodu *Justa*’, od imienia *Just*, z łac. *iustus* ‘sprawiedliwy’;

Kamila, Kamilla (Camillus) od nazwy rzymskiego rodu, *camillus* ‘pomocnik kaptana, szlachetny chłopiec’;

Kornelia (Cornelii) ‘matka z rodu Korneliuszy’, „Kornelia matka Grakchów” — wzorowa matka i patriotka; od *cornum* ‘róg albo *cornus* ‘dereń’;

Krystian (Christinus) — utworzone od *Christus*;

Lukasz (Lukanus, Lukas z gr. Lukanos) ‘pochodzący z Lukanii (płd. Włochy)’;

Marcin (Martinus, dop. Martis) ‘poświęcony Marsowi, waleczny, marsowy, dotyczący rzymskiego boga wojny Marsa’;

Marek (Marcus) od boga wojny Marsa ‘wielki wojownik’;

Marian (Marianus) ‘należący do rodu Mariusza, z rodu Mariuszów’, od nazwy członka rodu *Marius*;

Mariusz ‘nazwa członka rodu Mariuszów’;

Natalia (Natalis) od rzeczownika *natalis* ‘dzień urodzin’;

Paulina (Paula) ‘mała’; ‘mocja imienia *Paweł*’;

Paweł (Paulus) od przymiotnika *paulus* ‘mały, drobny’; imię św. Pawła, apostoła i misjonarza;

Regina ‘królowa’;

Remigiusz (Remigius z remigium) ‘wiosło’, ‘człowiek wybierający wiosło’;

Renata (Renatus, Renata) ‘odrodzona, urodzona na nowo’;

Roma ‘forma skrócona od *Romana*’;

Romana ‘Rzymianin, rzymski’;

Róża, Rozalia (rozaria lub rozalia) ‘różowa, różana’ lub ‘święto róż’;

Seweryn (Severus) 'surowy, ostry, srogi';
Sylwester (Silvester) 'leśny, dziki';
Sylwia (Sylvius) 'od imienia rzymskiego rodu', silva 'las',
Urszula (Ursula) zdrobnienie od *ursa* 'niedźwiedziczka', ze st. nm. imienia od *hros* 'rumak';

Walenty (Valentinus) od *valens*, dop. *valentis* 'mocny, silny, zdrowy';

Wiktor 'mocja imienia *Wiktoria*';

Wiktoria (Victoria) 'imię rzymskiej bogini zwycięstwa';

Wincenty (vincens, dop. vincentis) 'zwycięzający, zwycięski';

Winicjusz 'bohater powieści *Quo vadis?* H. Sienkiewicza';

2) imiona o podłożu greckim:

Afrodyta 'grecka bogini miłości, piękna, wdzięku';

Agata (agathos, agatha) 'dobry, dobra';

Agnieszka (hagne) 'czysta, niewinna';

Aleksander (Aleksandros) 'obrońca ludzi, pomocnik ludzi', najstynniejsze imię greckie, wstawione przez Aleksandra Macedońskiego;

Aleksandra 'mocja imienia *Aleksander*';

Andrzej (Ándreas) 'męski', imię popularne w Polsce już w średniowieczu;

Arkadiusz 'od greckiej nazwy miasta Arkas' (Arkadia);

Dorota (Dothéa, dorn + thea) 'dar + bogini', czyli 'dar Boga';

Eunice, Eunika (Eunike) 'szczęśliwe zwycięstwo';

Filip (Philippos) — imię królów macedońskich; 'lubiący konie';

Grzegorz (egeirein, gregoros, Gregorios, Gregorius) 'stróżujący, czuwający, baczný'; forma *Gregorius* jest imieniem późn.-łac.;

Jacek (Hyakinthos-Hiacynt) 'od ulubieńca Apollina i Zefira';

Jerzy (georgos) 'rolnik'; również imię świętego;

Jolanta (iolanthe) prawdopodobnie imię pochodzenia greckiego, 'fiołek';

Katarzyna (Aikatherine z katharos poprzez łac. *Catherina*) 'czysty, bez skazy';

Krzyszyna (Christ(a)na) — rodzaj żeński od *christianus* 'chrześcijański', imię greckie z łaciny;

Krzysztof (Christophoros, Christophorus) 'niosący w sercu Chrystusa, przynoszący Chrystusa'; także imię świętego;

Lidia (Lydia, Lidia) 'od nazwy krainy w Azji Mniejszej', pierwotne znaczenie to 'mieszkanca Lidii - lidyjka';

Małgorzata (margarites przez łac. *margarita*) 'perła', imię powszechne w średniowieczu, również wśród Piastów;

Monika (monos) 'jedyne, samotny, osamotniony, jedynaczka';

Nina (Ninos) 'założyciel Niniwy w imperium asyryjskim', w Polsce traktowane jako pochodne od *Janina*;

Olimpia (Olympia) 'od góry Olimp, siedziby bogów, królestwa Zeusa w Elidzie na Peloponezie; Olimpijska, niebiańska';

Patrycja ‘mocja imienia *Patrycjusz*’;

Patrycjusz (*patrikos*) ‘osoba z patrycjatu, szlachetnie urodzona’, za pośrednictwem łac. *patriciatus*, ‘patrycjat’ od *patricus* ‘patrycjusz’ z *patres* ‘ojcowie, senatorzy’; od niego wariant *Patryk*;

Piotr (*Petros, petra*) ‘kamień, skała, opoka’ przez łac. *Petrus* ‘skała, opoka’, imię świętego Piotra, którego Jezus nazywał *Kefas* (z aram. ‘opoka, skała’), czyli po grecku *Petros*;

Sebastian (z gr. *sebastos* z łac. *Sebastianus*) ‘mieszkaniec Sebasty’, ‘święty, znakomity, dostojny, czcigodny’;

Teresa (*Theresia*) ‘od nazwy wyspy Thery’, prawdopodobnie od gr. *teresis* ‘ochrona, opieka’;

Weronika (*Berenike* od *phero* ‘niosę’ i *nike* ‘zwycięstwo’, *Pherenike*) ‘przynosząca zwycięstwo’; bywa wyjaśniane jako *iere eikon* ‘święte oblicze’, co nawiązuje do chusty św. Weroniki, na której miała zatrzymać obraz twarzy Chrystusa; według etymologii ludowej pochodzi od łac. - gr. *veraikon*: łac. *vera* ‘prawdziwa’ i gr. *eikon* ‘wizerunek’;

Zofia (*Sophia*) ‘mądrość’;

3) imiona hebrajskie, związane z postaciami biblijnymi:

Adam (*ad hamah, haadam*) ‘ziemia’ lub z arab. ‘łączyć się’; postać biblijna;

Anna (*Hannah*) ‘łaska’;

Daniel (*Daniel*) ‘Bóg osądził, Bóg jest sędzią’;

Dawid (*dod* lub *dud*) ‘godny kochania’ lub ‘kochanie’;

Debora (*debhora*) ‘pszczoła’;

Eliza ‘pochodna imienia *Elżbieta*’;

Elżbieta (*Elisheba*) ‘Bóg jest moją przysięgą’, ‘poświęcona Bogu’; jedno z najczęstszych imion od połowy XIX w.;

Emanuel (*im- anu- el*) ‘Bóg jest z nami’;

Ester (*éster*) ‘gwiazda’;

Ewa (*hawwa, hawwah*) ‘dająca życie, matka’; postać biblijna;

Gabriel (*Gabhri-el*) ‘mąż silny, człowiek boży, mąż boży, wojownik boży’, ‘Bóg jest moim męstwem’;

Hanna ‘pochodna imienia *Anna*’;

Jakub (*Jaaqob*) ‘trzymający za piętę’; imię biblijne;

Jan, Janusz (*Johanán*) ‘Bóg okazał miłosierdzie’, ‘Bóg jest łaskawy’;

Joanna ‘imię związane etymologicznie z *Janem*’;

Józef (*Joseph*) ‘Jahwe doda’; imię używane w Polsce od XVI w.; imię postaci biblijnej;

Maciej (*Matteyah, Mattithyah*) ‘dar Boga’;

Magdalena (*Magdala*) ‘pochodzący z Magdali’, dosłownie ‘wieża’;

Maria (*Miriam*) ‘imię Matki Chrystusa’;

Mateusz (Mattithajah) ‘dar Boga, nadany przez Boga’; znaczy to samo, co *Bogdan, Dorota, Bożydar*; imię św. Mateusza Ewangelisty;

Michał (mika-el) ‘któż jest jak Bóg’, ‘Bogu podobny’;

Rafał (Raphael) ‘Bóg go uzdrowił, uleczył’;

Sara (Szara(h)) ‘księżna, księżniczka’;

Tomasz (z hebr. *toma*) ‘bliźniak’; późn.-łac. *Thomas* z gr. *Thomas* od aram. *Těoma* ‘bliźniak’;

Zuzanna (Szoszanna(h)) ‘lilia, lotos’; (*Szuszan, Szoszannah*) ‘lilia’; późn.-łac. *Susanna*;

4) imiona aramejskie:

Bartłomiej, Bartosz (Bar-Tholomaj) ‘syn Tolmy (Tolomaja, Ptolomeusza)’, ‘syn oracza’;

Marta (Martha) ‘pani, władczyni, gospodyni domu’;

5) imiona germańskie — niemieckie, w których zachowana została dwu-tematyczność (zbudowane są z dwóch znaczących składników, nie związanych ze sobą gramatycznie):

Ada (adal) ‘szlachetny, szlachetna’;

Edward (ed + ward) ‘posiadłość, dziedzictwo + opiekun, stróż’, czyli ‘opiekun posiadłości’;

Edyta (ed + guth, god) ‘obronca, opiekun + wojna’, czyli ‘szczęśliwa, przynosząca bogactwo wojna’;

Ernest (ernust) ‘poważny, stanowczy, czcigodny’;

Gerard (Gerhard z ger + hard) ‘oszczep + mężny, odważny, mocny’, czyli ‘mężny odważny oszczepnik’;

Jadwiga (Hedwig z hadu + wig) ‘walka + walka’, czyli ‘zwycięzcy w walce, waleczna w Bogu’;

Karol (karl) ‘człowiek, mężczyzna’; imię Karola Wielkiego, od niego pożyczka słowiańska z IX w.;

Karolina ‘mocja imienia *Karol*’;

Konrad (kuoni + rad) ‘udzielający śmiałych rad’, imię romantyczne od XIX w., wcześniej imię dynastyczne;

Malwina (mahal + vini) ‘sąd + przyjaciółka’, czyli ‘sądząca przyjaciółkę’;

Robert (ze starego *Rodobert*, a to z *hrod, hrud + berth, berahht*) ‘sława + znakomity, lśniący, błyszczący’, czyli ‘znakomity sławą, sławny’;

Roland (hrod, hrud + land, naud) ‘sława, chwała + kraj’, czyli ‘sławny w kraju, bohater narodowy’;

Waldemar (waldan + mari) ‘panować + sława’, czyli ‘sławny, mocny władca’;

6) inne imiona pochodzące z Europy:

Alicja — z ang. lub gr. *Alice*, skrót od *Adelajdy*;

Aneta — z fr., ‘zdrobniła forma od *Anna*’;

Anita ‘nieoficjalna forma od *Anna*’, prawdopodobnie z hiszp.;

Artur — z celtyckiego *arth* ‘niedźwiedź’; imię bohatera legend;

Bernadeta — z fr. *Bernadette*, ‘zdrobnienie od *Bernadet*’, to od *Bernarda*, z nm. *Bernhard*, czyli *bern* + *hart* ‘niedźwiedź’ i ‘potężny, mocny’ — ‘mocny, potężny niedźwiedź’;

Elwira — z hiszp. *Elvira* lub *Elmira* ‘wyniosła księżna’, prawdopodobnie od germańskiego lub gockiego *Alvara* ‘opiekunka wszystkich’;

Ewelina — z celt. *Eblin* ‘radość, światło’, prawdopodobnie przez ang. *Eveline*;

Gustaw — imię szwedzkie, skandynawskie, ‘podpora, obrona Gotów’; nie używane w dawnej Polsce, modne pod wpływem literatury z początkiem XIX wieku;

Ilona — ‘węgierska postać imienia *Helena*’;

Iwona — z fr. *Yves*;

Izabella, Izabela — z hiszp. *Isabel*, pożyczka z hebr. *Isabel* — ‘wywyższona przez Boga’; imię związane etymologicznie z *Elżbietą*;

Jowita — imię romańskie utworzone od podstawy słowiańskiej *jow-* z przyrostkiem *-ita*;

Karina (Karyna) ‘zdrobniła szwedzka postać imienia *Katarzyna*’ albo z wł. *Carina*;

Kinga — węgierska forma zdrobniła od *Kunegunda* ‘obrończyni rodu, bojowniczką rodu, pochodząca z walecznego rodu’; uważa się ją za polską wersję imienia *Kunegunda* znaną od XIV-XV w.;

Linda — z hiszp. *linda* ‘piękna’ lub nm. ‘łagodna, miła’;

Luiza — z fr. *Luise* od *Ludwika*, z nm. imienia *Hludowig* (*hlut* + *wig*), ‘głośny, sławny’ i ‘walka’ — ‘sławny przez walkę’;

Mariola — z fr. ‘nieoficjalna postać od *Maria*’;

Mirella — z wł., forma nieoficjalna, pochodzi od *Mirabella* ‘cudowna, piękna’;

Nela — z ang. zdrobniłe postaci *Nel, Nelly* od *Heleny*;

Rita (Ryta) — z wł. *Rita*, a to od *Margherita*;

Sandra — forma spotykana w fin., rum., wł., szw., pochodzi od *Aleksandra*;

Wioletta — wł., ang. *Violetta*, ‘zdrobnienie od *Viola*’, z łac. *viola* ‘fiołek’;

7) imiona — warianty innych imion lub nazw:

Alina — skrót od *Adelajdy*, według tradycji gwarowej od *Haliny*;

Dariusz — staroperskie *Daryavush*, imię króla perskiego, *Darajavahusz* ‘dzierzący dobra’; w gr. przekształcono na *Dareios*;

Lena — wariant od *Helena*, może skrót od *Magdalena*;

Ligia — imię literackie; bohaterka powieści *Quo vadis?* H. Sienkiewicza, rzekomo córka starożytnego władcy ludu Ligów, Lugów (prawdopodobnie słowiańskiego), żyjącego na wschód od środkowej Łaby; może od *Eligiusz*, *Eliga*;

Maja — od *Marii*; prawdopodobnie od gr. *Maia* — jednej z Plejad, matki Hermesa albo od italskiej bogini przyrody, od której nazwano maj; być może od sanskryckiego *maya* ‘moc magiczna, ułuda’ albo skrót hiszp. imienia *Maria*;

Margareta — holend., norw., rum., odpowiednik *Małgorzaty*;

Sabina — od nazwy etnicznej Sabinów, szczepu italskiego w środkowej Italii;

Samanta — imię z serialu telewizyjnego.

Omówione etymologie zebranych imion związane są z formacjami kulturowymi, od których ludy słowiańskie przejęły pewne elementy tradycji, niektóre nazwy, także imiona. Wiele z nich uległo spolszczeniu i traktuje się je jako nazwy związane z polską kulturą i tradycją.

Nieznaczną grupę imion w zgromadzonym materiale pochodzącym z ziemi choszczeńskiej stanowią miana typowo słowiańskie. Są wśród nich imiona dwuczłonowe, które powstały z imion zdaniowych⁴. Nazwy te zachowały do dziś optymatywny — życzący charakter. Wyrażają zazwyczaj życzenia pomyślności lub bogactwa, dumę i nadzieję (*Władysław*, *Kazimierz*, *Ludomir*, *Bogusław*, *Przemysław*). Znaczenie ich łatwo da się odczytać. Warto przypomnieć, że imiona dwuczłonowe były życzeniem skierowanym do dziecka. Z nazwy wyeliminowano mniej ważną dla istoty imienia część wyrazową lub morfologiczną. Pomimo iż współcześnie zatarła się ich budowa słowotwórcza i zatarło się też rozumienie znaczenia etymologicznego (o czym świadczą wypowiedzi informatorów), to imiona te zachowały nadal swoje pozytywne cechy, co potwierdza nadawanie ich młodemu pokoleniu Polaków.

Nieliczną grupę zebranych imion słowiańskich stanowią nazwy, których pierwszy człon był pierwotnie czasownikiem, drugi zaś mógł pochodzić od czasowników lub imiennych części mowy:

Bronisław — z psł. *broniti* ‘walczyć + psł. *slawiti* ‘sławić’, czyli ‘broniący, walczący o sławę’;

Kazimierz — z psł. *kazati* ‘mówić + psł. *mer* ‘sławić, słynać’, czyli ‘słyszający mówieniem’.

Mieczysław — imię dwuczłonowe: *mie-* forma skrócona, nawiązująca do czeskiego *miešć*, *miotać* + *slaw*, czyli ‘sławiący mieczem’. Według W. Kopańskiego: „imię z łac. ‘który mieczem miał sławy dostąpić’. Tak powstał potworek typologiczny i słowotwórczy, bo nie tworzą imion od nazw broni, a

⁴ *Ibidem*.

rzeczownikowe człony nie kończyły się na -y⁵. Imię to nadawano dopiero od początku XIX w.

Sławomir (sławić + mir) ‘sławiący pokój’;

Stanisław — *stań*, (*stanąć*) + *sław(a)* ‘ktoś, kto będzie sławny; ktoś, kto jest sławą swego stanu’. Imię to przez stulecia należało do najrzadszych, dopiero w XVI w. obok *Jana* stało się imieniem popularnym;

Stanisława ‘mocja imienia *Stanisław*’;

Wiesław — skrócona postać dwuczłonowego imienia słowiańskiego *Wielisław*: *wieli* + *sław(a)*, z scs. *veliti* — ‘kazać, głosić’, czyli ‘oby głosił sławę’;

Wiesława ‘mocja imienia *Wiesław*’;

Włodzimierz — z psł. *vlosti* ‘panować, władać’ + psł. *mir*, *mer-* ‘pokój’, czyli ‘władający, panujący pokojem’;

Zbigniew (dawne *Zbygniew*) — imię złożone ze *zbi-*, czyli ‘zbyć, pozbyć’ + *gniew* — ‘pozbywający się gniewu, który powinien pozbyć się gniewu’;

Zdzisław — imię złożone z przedrostka i rdzenia czasownikowego: *z-dzie* (*dzi*) ‘kłaść, czynić’ + *sław(awa)* — ‘oby czynił sławę, aby przysparzał sławy’ — z psł. *dźjati*, *dźiti* ‘działać, czynić’ + psł. *slaviti*;

Zdzisława ‘mocja imienia *Zdzisław*’;

Wyżej omówione imiona nacechowane są ekspresywnie, o czym świadczą znaczenia poszczególnych form wyrazowych. Zachowują też optywiny charakter.

Drugą grupę odnotowanych imion dwuczłonowych stanowią nazwy, których podstawą są imienne części mowy (rzeczownik, przymiotnik, zaimek), a także przysłówki:

Bogdan — psł. *bog* ‘bóg’ + psł. *dati* ‘dać’, czyli ‘dany przez Boga’;

Bogumił — psł. *bog* ‘bóg’ + psł. *mil* ‘miły’ — ‘miły Bogu’;

Bogumiła ‘mocja imienia *Bogumił*’;

Bogusław — psł. *bog* ‘bóg’ + psł. *slaviti* ‘sławić’ — ‘sławiący, czczący Boga’;

Bogusława ‘mocja imienia *Bogusław*’;

Bolesław — psł. *bolij* ‘większy’ + *slaviti* ‘sławić, sływać’ — ‘więcej sławiony; ten, który ma ściągnąć sławę’;

Bożydar — psł. *bog* ‘bóg’ + psł. *dati* ‘dać, dar’ — ‘dar Boga’.

Dobiesław — *dobaj* ‘dzielny’ + *sława*;

Jarosław — imię złożone z przymiotnika *jary* ‘ostry, surowy, porywczy’ i rzeczownika *sława*; ‘sławny z surowości’;

Lestaw, *Leszek* — imię książąt piastowskich z okresu rozbioru feudalnego od *Lestek*, *Lstek* ze staropol. (XIV-XV w.) rzeczownika *leść* dpn. *lišci* ‘zdrada, obłuda’, pierwotnie *Lestław* ‘sławiący zdradę, fortel, podstępny’;

⁵ W. K o p a l i ń s k i, *Słownik mitów i tradycji kultury*, Warszawa 1987, s. 686-687.

Mirosław — *mir* ‘pokój, spokój, zgoda’ + *sława* (znaczenie podobne jak w *Sławomir*);

Przemysław — *przemysł* (*zamysł*) + *sław*, czyli ‘sławiący zamysł, pomysł’;

Radosław — *rado* ‘rad, zadowolony’ + *sława*;

Wojciech — jedno z najdawniejszych i najpopularniejszych niegdyś imion polskich złożone z *woj* ‘wojownik’ + przyrostek *-ciech* (*u-ciech-a*);

Jak wynika z analizy etymologicznej, niektórzy choszczanie nadali swojemu potomstwu imiona dynastyczne (z dynastii piastowskiej): *Bolesław*, *Kazimierz* — nacechowane godnością. W kwestionariuszu nie podali jednak takiego uzasadnienia, co potwierdza przypuszczenie, że przy ich wyborze kierowali się innymi kryteriami. W większości badanych rodzin imiona te należały do znaczących przodków informatorów. W ich przypadku nie są to imiona dynastyczne, ale rodzinne — związane z rodzinną genealogią i tradycją.

Świadomy wybór z umotywowanym podłożem historycznym odnotowano w przypadku motywacji imion *Dobiesław* i *Mieszko* (dwóch braci). Imię *Dobiesława* wybrali rodzice - historycy, uwzględniając zasługi Dobiesława z Kurozwęk, wojewody krakowskiego za czasów Jagielly. Podobnie świadomy wybór towarzyszył nadaniu imienia *Mieszka*, którego etymologia interpretowana jest niejednoznacznie. *Mieszko* to pieszczotliwa forma imienia *Mieczysław*, imię pierwszego księcia Polski, powtarza się w dynastii Piastów w XV w. stale w formie zdrobniałej; pełna forma *Miecisław* z łac. ‘który mieczem miał sławy dostąpić’⁶. Inna wersja podaje, że *Mieszko* to prawdopodobnie skrót pierwotnego dwuczłonowego imienia *Miecslaw* (od *miotać*, *miecę*) lub przekształcenie psł. *med ved* ‘niedźwiedź’.

Według tej interpretacji *Mieszko* spełniałoby funkcję imienia magicznego, mającego odstraszać demony, zapewniając tym samym swojemu nosicielowi nietykalność ze strony złych mocy i duchów.

Wśród imion odnotowanych na ziemi choszczeńskiej znalazły się również:

Aldona — lit. z brus. *Aldona*, spopularyzowane od czasów romantycznych w związku z modą na imiona pogańskie;

Aniela — żeński odpowiednik anioła, znany polszczyźnie już w średniowieczu;

Grażyna — imię wymyślone przez A. Mickiewicza od litewskiego przymiotnika *grąžas* ‘piękny’; *grąžunele* ‘piękność’; *grąži* ‘piękna’;

Marlena — tłumaczy się jako skrzyżowanie imion *Maria* + *Helena* albo *Magdalena*, lub jako forma pochodząca od hol. nieoficjalnej postaci *Marleene*.

⁶ S. Dubisz, *op. cit.*, s. 224.

Marzanna — imię rzekomej bogini słowiańskiej, wymyślone przez J. Długosza na podstawie pieśni wielkopostnych, gdy dzieci na Śląsku i w Wielkopolsce (XIV-XV w.) topiły lalkę Marzannę — symbol zimy i śmierci;

Marzena — być może od stpol. imienia *Marza* (*Maria*) — na wzór *Bożena*, *Helena*; bardziej prawdopodobne jest zapożyczenie tej nazwy z czeskiego;

Milena — od słowiańskiego *miły*, *miła*;

Oksana — ukr. z gr. *xenos* 'gość', *xenia* 'gościnna';

Olga — wchodniosłowiańskie przekształcenie skandynawskiego *Helga* (ze staronm. *hails*, nm. *heil*, *heiling* 'zdrowy, szczęśliwy');

W odnotowanym materiale imienniczym wystąpiły tak zwane imiona chrzestne (obcojęzyczne), które zadomowiły się w polszczyźnie pod wpływem chrześcijaństwa i obrządku chrztu. Pojawiły się one już w XII w., a ich liczba rosła do XVI w. Były to najpierw imiona apostołów, później świętych.

Grupie badanej młodzieży nadane zostały imiona chrzestne: *Piotr*, *Paweł*, *Jakub*, *Jan*, *Michał*, *Anna*, *Konrad*, *Szymon*, *Teresa*, *Maria*, *Stanisław*.

O tym, że imiona staropolskie w niektórych grupach społecznych nadawane są rzadko, decyduje stan świadomości językowej, słaba znajomość historii języka polskiego. Stąd tak mała ich liczba w zebranych materiale. Niewielu respondentów rozumie znaczenie tego czy innego imienia. Wpływa na to z pewnością moda imiennicza oraz czynniki pozajęzykowe. Niegdyś modne były imiona świętych (*Maria*, *Stanisław*). Dziś modne są imiona bohaterów książek, filmów, aktorów, popularnych postaci.

Wiele imion zdaniem badanej grupy „trafi myszką”; są prostackie, chłopskie, „wieśniackie”, niemodne, oklepane. Z niektórymi z nich kojarzą pejoratywne epitety: „głupi Franek”, „Filip z konopi”, „głupi Jas”. Grupą społeczną broniącą staropolskich nazw — imion zakorzenionych w kulturze i literaturze polskiej jest inteligencja. Młodzież o imionach takich, jak *Kasia*, *Wojtek*, *Maciek*, *Grześ*, *Marcin* pochodzi właśnie z takich rodzin. W badanym środowisku o doborze imion dziewcząt i chłopców urodzonych w latach 1975-1981 nie decydowało z pewnością kryterium etymologiczne, co potwierdzają wypowiedzi respondentów.

Liczną grupę imion stanowią nazwy nadane ku czci świętych i postaci biblijnych: *Wojciech*, *Kinga*, *Jadwiga*, *Bartłomiej*, *Jan*, *Elżbieta*, *Józef*, *Tomasz*, *Magdalena*, *Anna*, *Mateusz*, *Katarzyna*, *Teresa*, *Weronika*, *Sebastian*, *Krzysztof*, *Piotr*, *Paweł*, *Jerzy*, *Marek*, *Łukasz*, *Antoni*, *Marta*, *Debora*, *Sara*, *Dawid*, *Zuzanna*, *Maciej*, *Jakub*, *Adam*, *Ewa*, *Daniel*, *Gabriel*, *Emanuel*, *Eстера*.

Środowisko inteligenckie oprócz imion staropolskich nadało swojemu potomstwu imiona literackie i filmowe — znane z literatury pięknej i jej filmowych adaptacji: *Aniela*, *Anielka* (bohaterki *Anielki* B. Prusa i *Ślubów panińskich* A. Fredry); *Staś* i *Nel* (postaci *W pustyni i w puszczy* H. Sienkiewicza); *Ligia*, *Eunice*, *Patrycjusz*, *Winicjusz* (*Quo vadis?* H. Sienkiewicza); *Alina* (z

Balladyny J. Słowackiego); *Alicja* (z *Alicji w krainie czarów* L. Carrolla); *Artur* (z legend arturiańskich); *Malwina* (z *Malwiny, czyli domyślności serca* M. Wirtemberskiej); *Konrad* (z dzieł A. Mickiewicza i J. Słowackiego); *Michał*, *Oleńka*, *Andrzej*, *Krzysia*, *Basia* (z *Potopu* i *Pana Wołodyjowskiego* H. Sienkiewicza); *Jurand*, *Danusia*, *Zbyszko*, *Maciek* (z *Krzyżaków* tegoż autora); *Roland* (z *Pieśni o Rolandzie*); *Jan* i *Justyna* (z *Nad Niemnem* E. Orzeszkowej); *Natasza* (z *Wojny i pokoju* L. Tołstoja); *Beatrycze* (z dzieł Dantego i J. Słowackiego); *Krystyna* (imię upowszechniło się po lekturze dzieł H. Sienkiewicza i norweskiej powieści *Krystyna córka Lawransa* S. Unset oraz kreacji Greta Garbo w *Królowej Krystynie*); *Angelika* (*Andżelika*, popularne dzięki filmowej adaptacji cyklu powieści A. i S. Golon *Markiza Angelika*).

Rodzice wybierali tylko imiona bohaterów wyróżniających się cechami pozytywnymi. Widoczny jest tu wyraźny związek nazwy i optatywności. Imię sugeruje, że jego nosiciel to osoba dobra, miła, wzbudzająca zaufanie, gotowa do wielkich czynów.

W badanej populacji nie odnotowano imienia *Balladyny* czy *Nerona*, co potwierdza tezę o życzącym stosunku rodziców wobec potomnych. Podobną sytuację obserwujemy przy imionach rodzinnych. Rodzice wybierają imiona krewnych, którzy w danej rodzinie zasłynęli czymś pozytywnym.

W odniesieniu do tych imion można mówić o tzw. podwójności. Pierwsze bądź drugie imię nadane zostało ku czci przodka lub innego krewnego: *Paweł Bronisław* (*Bronisław* — imię stryja), *Katarzyna Agnieszka* (*Katarzyna* — imię babci), *Justyna Barbara*, *Grażyna Zuzanna* (*Barbara*, *Zuzanna* — imię matki), *Jan Tadeusz*, *Adrian Fabian* (*Tadeusz*, *Fabian* — imię dziadka).

Imiona rodzeństw pochodzą najczęściej od znanych i lubianych postaci z literatury, filmu i kultury: *Basia* i *Michał*, *Oleńka* i *Andrzej*, *Bogumił* i *Barbara*, *Stas* i *Nel*, *Jan* i *Justyna*, *Dawid* i *Sara*, *Adam* i *Ewa*, *Piotr* i *Paweł*, *Jurand* i *Danusia*, *Zbyszek* i *Maciek*, *Jacek* i *Agatka*.

Na uwagę zasługuje również nieliczna grupa imion mitologicznych: *Afrodyta*, *Maja*, *Olimpia*. Stanowią one pewną osobliwość imienniczą w naszej świadomości i kulturze. Bardziej popularne, a przecież związane z mitologicznym rodowodem są *Marcin* i *Jacek*, które na stałe weszły do kanonu imion polskich.

Na podstawie badań dotyczących imion nadanych w latach 1975-1981 na ziemi choszczeńskiej należy stwierdzić, że następuje stopniowy powrót do tradycyjnych imion polskich. Imiona obcego pochodzenia zostają wyparte na rzecz tych, które w naszej kulturze narodowej i świadomości językowej uznane są za stare nazwy polskie. Pomimo słabej znajomości motywacji etymologicznej wybranego imienia rodzice badanej młodzieży wykazali się poczuciem więzi kulturowej i troską o rodzimy język, a także o to, aby ich dzieci nie czuły się źle w otaczającej je rzeczywistości. Więzy te będą podtrzymywać również uczniowie choszczeńskiego Zespołu Szkół, którzy twierdzą, że swojemu potomstwu „dadzą na imię normalnie: Hania, Stas, Ignaś, Basia”.

Znaczna ich część, w przeciwieństwie do rodziców, zna genezę i znaczenie swojego imienia, co sugeruje, że moda imiennicza to problem żywy i aktualny.

Jak zauważa W. Kupiszewski: „W imionach bowiem, jak w lusterkach odbijają się pewne elementy rzeczywistości danej kultury i życia ludzi”⁷.

Katarzyna WĘGOROWSKA

ÜBER DIE NAMEN AUF DEM GEBIET VON CHOSZCZNO IN DER WOJEWODSCHAFT GORZÓW

Zum Gegenstand des vorliegenden Beitrags wurden die Namen, die den 1000 Schülern eines Schulkomplexes aus Choszczno, die das Choszczno-Gebiet repräsentieren, gegeben wurden. Auf Grund der eingesammelten Namen wurde die Liste von populären „Modenamen“ festgelegt, die den in den Jahren 1975-1981 geborenen Jugendlichen gegeben wurden. In den Forschungen wurden außersprachliche Faktoren berücksichtigt, die die Entscheidung der Eltern beeinflussten, daß sie einen solchen und keinen anderen Namen ihren Kindern gegeben haben.

Der Artikel enthält auch die Bemerkungen über das sprachliche Bewußtsein von den ausgewählten Jugendlichen und ihren Eltern. Diese Bemerkungen sind mit der Etymologie- und Bedeutungskennntnis der ausgewählten und getragenen Namen durch die Befragten verbunden.

In der Bearbeitung befindet sich ein ausführlicher Teil, der der Etymologie und Semantik verzeichneter Namen gewidmet ist. Darunter gibt es Namen, die mit Latein (*Adrian, Antoni*), mit dem Griechischen (*Afrodyta, Jerzy*), mit dem Hebräischen und den biblischen Personen (*Estera, Emanuel*), mit der aramäischen Sprache (*Marta, Bartomiej*), mit den germanischen Sprachen (*Ada, Gerard*), mit der europäischen Kultur (*Izabela, Anita*), mit den slawischen Sprachen (*Stanisław, Wiesław*), mit Literatur und Film (*Stas* und *Nel, Basia* und *Michał*) verbunden sind.

Die Analyse des gesammelten Materials ließ feststellen, daß die „Modenamen“ unter den Choszczno - Bewohnern, welche in den Jahren 1975-81 geboren sind, *Agnieszka, Anna, Małgorzata* - für Mädchen und *Marcin, Tomasz, Paweł* - für Jungen sind.

Fremde Namen wurden in dieser untersuchten Population zum Besten der polnischen Namen und solcher Namen, die seit langem mit unserer Kultur und Tradition verbunden sind, verdrängt.

⁷ W. Kupiszewski, *Dlaczego Agnieszka nie Ines? Wybierz imię dla swojego dziecka*, Warszawa 1991, s. 10.